

Sumonyi Zoltán

A költő meghatározása

(Gömöri György újabb versei)

Képzeliük el, hogy találunk egy könyvet, amelynek ismeretlen okból hiányzanak a kezdőlapjai, s így nem tudhatjuk, hogy ki az írója, és mi a címe. Azt mindjárt látjuk, hogy verseskönyv, ezért az egybefoglaló kötet cím nem is annyira fontos, mint inkább a versek szerzője. De csupán a versekből megtudhatjuk-e a költő nevét, korát, nemzetiségét, tartózkodási helyét? Ahogy valamely barkohbaszerű játékban, úgy apró jelekből (elszólásokból) találhatunk-e fogást a feladvány megfejtéséhez?

„Egy százéves fényképre” – olvassuk az egyik rövid elégia címeként. Na, ez már támpont lehet a korhoz, s talán még máshoz is: kit vagy mit ábrázol egy százéves fénykép? „Dédapám, K. Sámuel, pörge kalapban, / megőszült bajusszal-szakállal ül / a fényképezőgép lencséje előtt, ...” – kezdődik az elégia, majd néhány sorral lejjebb: „Sámuel ádáz függetlenségi párti, / őszintén meggyásolja Kossuth Lajost, / és jó ismerőse Móra Ferencnek. (...)” – Nagy lépés az azonosításhoz! Tehát a dédapa *jó magyar ember*, aki a 19. század utolsó évtizedében már politizál, és a 20. század első harmadában a szegedi múzeumigazgatóval is barátkozik. Ezek szerint a dédunoka, a még megfejtendő költő, nyolcvan körüli lehet. De hál’ isten, jó pár nyolcvan körüli költőnk él még, hát haladjunk tovább ezen a nyomvonalon!

Az „Utóirat Anyámhoz” így kezdődik: „Anyám, ki tíz évesen megmentettél / az utcán leselkedő, alattomos haláltól, / majd ostromkor testeddel fogtad fel / a nekünk szánt bombát – anyám, utána / magamra hagytál. (...)” Majd így zárul: „Lehet, hogy 56-ban, / (amikor el kellett mennem, hogy megússzam / a nekem szánt kínos börtönöveket) / részben Téged is büntettek – de hát / volt férjed, jó állásod is. Bár minden héten / írtam neked, valahol mindkettőnkben / ott lappangott valami büntudat: / benned zaklatott-nomád gyerekkorom, / és bennem »hütlenséges húségeim« miatt.” – A költő tehát 1944-ben volt tízéves, és huszonkettő, amikor (a forradalom után) el kellett hagynia Magyarországot. De még mindig túl tág a kör, hiszen a forradalom után kétszáz ezren hagyták el az országot, közöttük írók, költők is szép számmal. Svédországban, Franciaországban, Angliában, Amerikában kezdtek új életet, folytatva az itthon megkezdett egyetemet, versírást – hol keressük hát a még mindig nem nevesített költőt?

Az „Egy hontalan éneke” című vers aztán az új hazát is megnevezi: „Ma reggel arra ébredtem: / újra hontalan lettem. / Másodszor. Ez már nem az az ország, / amelyik hatvan éve jó szívvel / fogadta menekültek ezreit. (...) Nemsokára az Egyesült helyett / egy Sztémtent Királyság polgára leszek, / ahol az alattvalók a hajdani / dicsőségen csüngve elhiszik, / hogy Rend lesz és kevesebb idegen, / miközben a Káosz szélvihar-démona / pörög Dover fehér szikláinál.” – Tehát Angliában él. Hanem még mindig *nem kérdezhetünk rá*, ahogy a barkochbában szokás a megfejtés tudatában, hiszen Angliában is többen élnek/éltek magyar írók és költők. Pedig eddig eljutva már majdnem biztosan rákérdezhetünk,

mert a képzeletbeli, *hiányosan megtalált könyv* első ép oldalán a verscím: „B. F. eltűnődik 1915 januárjában”. A monogram ismerős, az évszámmal együtt már több, mint gyanús, de azért olvassunk csak bele a versbe! „...Mert angol, ne írjak annak a lánynak, akit / tele-szívvél óhajtottam volna / feleségnek? Most mindent elönt / a sár, a vér, a gyűlölködés, / nem látni végét a háború / fullasztó-füstös alagútjának, / s vajon maradt-e egy csipetnyi remény, / hogy barátaimhoz az Örökzöld / Szigetre egyszer még visszatérjek?” – Igen, Békássy Ferencről van szó, a nagy reményekre jogosító költőről, esszéistáról, műfordítóról, aki alig hogy hazatért a cambridge-i King’s College-ből, mindjárt elesett az első világháborúban. S akiről Babits, Kosztolányi és Tóth Árpád elismerően emlékezett meg a Nyugat című folyóiratban. Azóta többen is írtak róla, Cs. Szabó Lászlóval az élen, aki szintén Angliába szakadt hazánkfia volt, várjunk hát még a biztos megfejtéssel!

Végül, a kötet közepe táján, az „Egy szigetlakó reggele” című vers első három sora elosztatja az utolsó kételyeket: „Hajnalban kel. Egy negyvenéves / lengyel költőt fordít, aki Amerikában / ápolja most nyelvét és neurózisát.” – Hát persze, Gömöri György az a lengyelből fordító magyar költő! 1956-ban lengyel szakos egyetemistaként szállította a var-sói híreket a pesti Bölcsészkarra, s vezette október 23-án a Bem-szoborhoz évfolyamtársait. Az egyetemet már Londonban és Oxfordban fejezte be, s lett végül a lengyel irodalom tanára a cambridge-i egyetemen. Irodalomtörténeti tanulmányait, nyelvészeti elemzéseit három nyelven írja, de verset csak magyarul. Mert *hűtlenségesen hűséges*, ahogy az anyjához írta? Idézzük csak ide, most már teljes terjedelmében és leírt formájában a „Levél Budapesthez” című verset!

*„Kedves-kedvetlen székes-
hidakkal ékes,
piperés-mosdatlan
-fővárosom! Mindig
szerettelek, még akkor is,
amikor golyók és bombák
sebezték arcodat.
De nem voltam hozzád
hűséges: más városokkal
csaltalak. Kerekded Krakkóval,
csipkézett Oxforddal, sőt még
illatos Firenzével is. Viszont
mindig megtértem hozzád
vándorlásaimból. Mások örökre
elhagytak, de nekem megmaradsz
szülővárosomnak, amit
el nem vehet tőlem senki,
s ahol sohasem éreztem magam idegennek.”*

Döntse el hát az olvasó, hogy hűtlen-e avagy hűséges?

Hanem, mielőtt belevesznénk ebbe a költőkereső játékba, mondjuk ki végül, hogy milyen költő Gömöri György, és milyen ez az új kötete? A költő, akárcsak a dédapa, ádáz függetlenségi párti, jó magyar ember. Hűséges nemcsak Kossuth Lajoshoz, de Balassihoz, Zrínyihez, Nagy Imréhez is. A könyv versei pedig ennek a hűségnek a bizonyítékai. A lapidáris tömörségű elégiákban – mindegyik ráfér egy karcsú könyvoldalra – felmutat egy emberéletet. Ennél többet költő manapság nem tehet.

Gömöri György: *Az ajtó monológja*. Orpheusz Kiadó, Budapest, 2017